

УДК 338.22:339.727.22:351.9

JEL Classification: F21, O18

DOI: <https://doi.org/10.64076/eecsr250708.09>

Столстова І. Г.,

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри
цифрової економіки та системного аналізу,
Державний торговельно-економічний
університет, м. Київ

Кутова Н. Г.,

канд. екон. наук, доцент, в.о. директора,
Відокремлений структурний підрозділ
"Політехнічний фаховий коледж Криворізького
національного університету", м. Кривий Ріг

ПАРАДИГМА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ: ЕКОНОМІЧНІ МОДЕЛІ ЗАЛУЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ

Повномасштабна агресія проти України спричинила безпрецедентні гуманітарні та економічні втрати, поставивши перед державою та міжнародною спільнотою історичне завдання повоєнного відновлення. Масштаб руйнувань інфраструктури, промислового потенціалу та житлового фонду вимагає не просто ремонту чи реконструкції, а формування нової парадигми розвитку, що базується на принципах стійкості, інноваційності та глибокої інтеграції у світову економіку. У цьому контексті ключовим фактором успіху стає здатність країни залучити колосальні обсяги міжнародних інвестицій, розмір яких значно перевищує можливості внутрішніх ресурсів та традиційної донорської допомоги.

Класичні моделі постконфліктного відновлення, апробовані в інших країнах, не повною мірою відповідають унікальним умовам України, яка одночасно веде оборонну війну, здійснює глибинні реформи на шляху до членства в ЄС та стикається з високими корупційними ризиками, що можуть стати головною перешкодою для інвесторів. Існує фундаментальна суперечність: з одного боку, необхідність швидкого залучення капіталу, а з іншого — вимога міжнародних партнерів та інституційних інвесторів щодо гарантій прозорого використання коштів. Вирішення цієї проблеми потребує формування цілісної парадигми, де економічні стимули для бізнесу та інституційні запобіжники корупції є нерозривними елементами єдиної стратегії.

Формування парадигми повоєнного відновлення України вимагає системного підходу, що виходить за межі простої відбудови зруйнованих об'єктів і передбачає докорінну модернізацію економіки на принципах стійкості та інноваційності. Масштаб завдань, детально оцінений

міжнародними партнерами, зокрема Світовим банком [4] та Європейською Комісією [8], свідчить про критичну залежність процесу відбудови від залучення значних обсягів міжнародних приватних інвестицій. Як наголошує Д. К. Зеров, економічні аспекти відновлення інфраструктури є не лише викликом, але й унікальною можливістю для технологічного стрибка та інтеграції в європейські транспортні та енергетичні мережі [1]. Цей процес неможливий без стратегічного планування та координації зусиль з міжнародними фінансовими інституціями, чия роль, за С. А. Королем, є визначальною у формуванні довгострокових рамок відновлення [3].

Ключовою передумовою для залучення інвестицій є створення сприятливого та передбачуваного інвестиційного середовища, що мінімізує ризики для капіталу. Дослідження В. І. Назаренка виявляє, що інституційні умови, зокрема верховенство права та захист прав власності, є фундаментальними для прийняття інвестиційних рішень [7]. У цьому контексті звіти Міжнародного валютного фонду [6] та Світового банку [4] акцентують на необхідності прискорення структурних реформ, спрямованих на дерегуляцію, демонополізацію та створення конкурентного ринку. Водночас М. М. Зінченко на основі економічного моделювання доводить, що успішні сценарії відбудови, запозичені з міжнародного досвіду, завжди базуються на ефективній взаємодії держави та бізнесу [9]. Однією з найперспективніших моделей такої взаємодії є державно-приватне партнерство, яке, на думку А. А. Гриценка, здатне стати основою для реалізації масштабних інфраструктурних проєктів [5].

Проте, будь-які економічні моделі та стимули виявляться неефективними без вирішення фундаментальної проблеми – забезпечення максимальної прозорості та підзвітності використання коштів. Це є не лише вимогою донорів, але й ключовим фактором довіри з боку приватних інвесторів. Як підкреслює Ю. О. Ніколаєнко, механізми прозорості повинні бути інтегровані на всіх етапах інвестиційного циклу – від планування до моніторингу та звітності [2]. Дослідження Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD) прямо пов'язує прозорість, належне врядування та повоєнну стійкість, пропонуючи впровадження комплексних цифрових екосистем для управління проєктами відновлення, таких як DREAM (Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management) [10].

Розробка та реалізація алгоритму повоєнного відновлення є комплексним процесом, що має здійснюватися поетапно та базуватися на принципах пріоритезації, регіональної диференціації та синергії між секторами. Цей алгоритм можна представити як послідовність взаємопов'язаних стратегічних дій, що охоплюють усі сфери життєдіяльності держави.

На першому, підготовчому етапі здійснюється всеохопна верифікація збитків та гуманітарне розмінування звільнених територій. Ця фаза вимагає створення єдиної цифрової карти руйнувань, що є основою для подальшого планування та залучення цільового фінансування. Водночас

відбувається відновлення функціонування критичної інфраструктури першого рівня – тимчасових мостів, ліній електропередач, систем водопостачання та зв'язку, що є необхідною умовою для повернення життя в деокуповані громади та розгортання подальших відновлювальних робіт. Ключовим завданням цього етапу є також відновлення діяльності органів державної влади та надання базових соціальних послуг населенню.

Другий етап передбачає стратегічне планування на національному та регіональному рівнях. На основі оцінки збитків та економічного потенціалу розробляється Національний план відновлення, який визначає галузеві та регіональні пріоритети. Підхід до регіонів має бути диференційованим: для найбільш зруйнованих областей, таких як східні та південні, розробляються комплексні програми повного перепланування міст та інфраструктури за принципом "build back better" ("відбудувати краще, ніж було"). Для відносно неушкоджених центральних та західних регіонів пріоритетом стає розвиток логістичних та промислових хабів для релокованих підприємств та залучення нових інвестицій. На цьому ж етапі формується інституційна архітектура прозорості, що включає запуск цифрових платформ моніторингу, створення незалежних наглядових рад та впровадження механізмів страхування воєнних ризиків для інвесторів.

Третій, основний етап – це практична реалізація секторальних програм. У сфері інфраструктури фокус зміщується від тимчасових рішень до капітальної відбудови з урахуванням європейських стандартів, зокрема інтеграції транспортних коридорів до мережі TEN-T та побудови децентралізованої, стійкої до атак енергосистеми. У промисловості (галузі) пріоритет надається секторам із високою доданою вартістю та експортним потенціалом: глибокій переробці аграрної продукції, розвитку оборонно-промислового комплексу, зеленій металургії та енергетиці, а також ІТ-сектору. Стимулювання цих галузей відбувається через інструменти індустриальних парків, податкових пільг та доступного кредитування.

Рис. 1. Ієрархія повоєнного відновлення

Четвертий етап, що реалізується паралельно з третім, присвячений відновленню людського капіталу та вирішенню демографічних викликів. Він включає розробку та впровадження масштабних програм із повернення біженців та внутрішньо переміщених осіб, що передбачає не лише надання житла, а й створення робочих місць, доступ до якісної освіти та медицини. Ключовими елементами є програми перекваліфікації населення відповідно до нових потреб економіки, психологічна та соціальна реабілітація ветеранів та постраждалих цивільних, а також модернізація системи соціального захисту. Цей етап є фундаментом для довгострокової стійкості держави, адже успішне економічне відновлення неможливе без соціальної згуртованості та людського розвитку.

Таким чином, запропонований алгоритм є не статичною інструкцією, а динамічною рамкою, що дозволяє гнучко реагувати на виклики, координувати зусилля держави, бізнесу та міжнародних партнерів, і, що найголовніше, перетворює трагедію руйнування на унікальну можливість для всеохопної модернізації та якісного оновлення України.

Список використаних джерел

1. Зеров Д. К. Економічні аспекти відновлення інфраструктури України після війни: виклики та перспективи / Д. К. Зеров // Економіка та держава. – 2023. – № 8. – С. 12–17.
2. Ніколаєнко Ю. О. Механізми прозорості інвестування в умовах післявоєнного розвитку / Ю. О. Ніколаєнко // Фінанси України. – 2022. – № 11. – С. 34–41.
3. Король С. А. Повоєнна економіка України: стратегічне планування та роль міжнародних фінансових інституцій / С. А. Король // Вісник економічної науки України. – 2023. – № 1. – С. 44–50.
4. World Bank. Building Back Better: Post-War Recovery and Investment Climate in Ukraine. – Washington : World Bank Group, 2023. – 96 p.
5. Гриценко А. А. Партнерство держави та бізнесу як основа післявоєнного відновлення / А. А. Гриценко // Економіка розвитку. – 2024. – № 2. – С. 21–28.
6. International Monetary Fund. Ukraine: Selected Issues – Post-War Economic Reforms and Investment Environment. – IMF Country Report No. 22/256. – Washington : IMF, 2022. – 72 p.
7. Назаренко В. І. Залучення іноземних інвестицій у процесі економічного відновлення України: інституційні умови та ризики / В. І. Назаренко // Бізнес Інформ. – 2021. – № 5. – С. 39–45.
8. European Commission. Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment. – Brussels : EC, 2023. – 128 p.
9. Зінченко М. М. Економічне моделювання сценаріїв відбудови України на основі міжнародного досвіду / М. М. Зінченко // Економічний вісник Донбасу. – 2024. – № 1. – С. 55–60.
10. OECD. Investing in Ukraine's Future: Transparency, Governance and Post-War Resilience. – Paris : OECD Publishing, 2024. – 104 p.